

ประวัติวิวัฒนาการวิชาชีพกิจกรรมบำบัด

อรพรรณ วิทยววรรณ วท.บ. (กายภาพบำบัด), M.O.T.*

คำว่า "กิจ" หรือ "กิจกรรม" เทียบได้กับคำในภาษาอังกฤษว่า "Occupation" ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับกันมานานแล้วว่า มนุษย์ทุกคนจะต้องทำกิจต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่ของชีวิต กิจที่ทำกันในช่วงชีวิตหนึ่งนั้น ใ้ก่อให้เกิดความพึงพอใจ ความภาคภูมิใจ เมื่อสามารถทำกิจเหล่านั้นจนบรรลุความสำเร็จตามที่ได้อาตหมายไว้

กิจกรรมบำบัด หรือ Occupational Therapy (OT) คือ การนำงานหรือกิจกรรมมาใช้ในการรักษา ดังเช่นที่คนโบราณเชื่อกันว่า สุขภาพของบุคคลจะดีหรือไม่ดีขึ้นกับการรู้จักใช้ร่างกายและจิตใจร่วมกันในการเล่นกีฬา การออกกำลังกาย การทำงาน หรือการทำงานฝีมือต่าง ๆ และกิจกรรมเหล่านี้ก็คือ สื่อที่ใช้ในการรักษาทางกิจกรรมบำบัดนั่นเอง

จุดกำเนิด

จากหลักฐานที่ค้นพบเกี่ยวกับคนโบราณ ทำให้เชื่อว่า เมื่อหลายพันปีก่อน คนโบราณรู้จักนำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การฝึกหัดบริหารร่างกาย การทำงาน และการเล่น มาใช้ในการรักษาและในการส่งเสริมสุขภาพทั้งทางกายและทางจิต และกิจกรรมทั้ง 3 ด้านนี้จึงมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาจนกลายเป็น "กิจกรรมบำบัด" ที่เรารู้จักกันในปัจจุบันนี้

การฝึกหัดทางร่างกาย (Physical Training)

ประมาณ 2600 ปีก่อนคริสตกาล คนจีนสอนกันว่า ร่างกายที่ขาดการออกกำลังกายจะมีโรคภัยมาเบียดเบียน ดังนั้นคนจีนจึงได้มีการฝึกหัดออกกำลังกาย โดยใช้หลักการทางยิมนาสติก ซึ่งรู้จักกันอย่างแพร่หลายในขณะนี้คือ กังฟู และเชื่อกันว่า "กังฟู" ช่วยให้ผู้ฝึกหัดมีอายุยืน ช่วยส่งเสริมขวัญและสุขภาพจิตได้อย่างมากอีกด้วย

ฮิปโปคราติส บิดาแห่งการแพทย์ (359 ปีก่อนคริสตกาล) และกาเลน (คศ. 200) ได้แนะนำผู้ป่วยของท่านให้ฝึกหัดออกกำลังกาย เพื่อรักษาตัวให้หายจากการเจ็บป่วย ชาวโรมันโบราณ (ประมาณ 100 ปี ก่อนคริสตกาล) ก็ได้ใช้วิธีการนวด การอาบ และการบริหารร่างกายมารักษาผู้ป่วยเจ็บให้หายจากโรคภัยต่าง ๆ ได้

* ภาควิชากิจกรรมบำบัด คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

การเล่น (Recreation or Play)

การละเล่น เกมล์ และการพักผ่อน เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต นับแต่มนุษย์ยุคโบราณ จากหลักฐานที่ขุดได้ในแหล่งฮิปโปโบรอน บาบิโลเนีย และประเทศจีน พบว่าเด็กในสมัยโบราณรู้จักการเล่นบอลล์ เล่นตุ๊กตา และการละเล่นอื่น ๆ

ชาวกรีก (ประมาณ 420 ปีก่อนคริสตกาล) ได้อธิบายว่า การพักผ่อนหย่อนใจ มีผลต่อการรักษาอาการเจ็บป่วย แม้แต่ชาวโรมัน (ประมาณ 100 ปีก่อนคริสตกาล) ก็ได้เสนอแนะว่า กิจกรรมที่ใช้รักษาผู้ป่วยทางจิต คือการพักผ่อนหย่อนใจ และความสนุกสนานรื่นเริงต่าง ๆ

การทำงาน (Work)

โซคราติส กล่าวว่า "คนเราควรที่จะเคยชินกับการทำงานหนัก, ไม่ตามใจตนเอง และเห็นแก่ความสบาย เพราะทั้งสองอย่างหลังนี้ จะทำให้ร่างกายและจิตใจเสื่อมสภาพลง" และจากบันทึกของชาวฮิปโปครอสแสดงให้เห็นว่า แม้แต่บุคคลชั้นสูงก็จะต้องทำงานกลางแจ้ง โดยไม่ปล่อยเวลาไปอย่างไรประโยชน์

ดังนั้นประโยชน์และความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องของการฝึกหัดร่างกาย การเล่นและการทำงานที่มีต่อสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ จึงถูกค้นพบมานานถึงเกือบ 2000 ปีแล้ว

การบำบัดรักษาในศตวรรษที่ 18 - 19

ช่วงระหว่าง ค.ศ. 1700-1850 วิทยาการทางด้านจิตวิทยา กายวิภาคศาสตร์ สรีรวิทยาและแขนงวิชาต่าง ๆ ทางกายแพทย์ ได้เจริญรุดหน้าไปอย่างมาก วิธีการรักษาทางแพทย์ก็มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ปี ค.ศ. 1786 Philippe Pinel แพทย์ชาวฝรั่งเศสผู้ปฏิวัติวิธีการรักษาผู้ป่วยทางจิตจากวิธีเยียนตีและจองจำ มาเป็นการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ป่วยทำงานอย่างหนัก และงานที่ทำให้ทำได้แก่การฝึกหัดกายบริหาร การทำงานฝีมือ และทำงานอาชีพต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยสนใจ ท่านเชื่อว่า การให้ผู้ป่วยทำกิจกรรมเหล่านี้ เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการช่วยให้ฟื้นจากโรคทางจิต เพราะการทำงานหนักและทำอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้เกิดขวัญ กำลังใจ และเกิดระเบียบวินัยในการดำรงชีวิต

ปี ค.ศ. 1798 Benjamin Rush แพทย์ชาวอเมริกัน ได้สั่งการรักษาผู้ป่วย ด้วยการให้ทำงานหนัก การฝึกกายบริหาร และการร่วมงานรื่นเริงต่าง ๆ เพราะเชื่อว่าเป็นวิธีที่ดีในการรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ

ปี ค.ศ. 1800 Samuel Tuke แพทย์ชาวอังกฤษ ผู้ก่อตั้งสถานบำบัดโรคทางจิต ได้ตั้งการรักษาที่เรียกว่า "Moral treatment" ซึ่งกิจกรรมที่ทำคล้ายคลึงกับที่นายแพทย์ Philippe Pinel ได้แนะนำไว้

การบำบัดรักษาหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2

หลังสงครามโลกมีทหารที่บาดเจ็บจากสงครามมากมาย เป็นเหตุให้มีการอบรมบุคคลากรทางด้าน "reconstructional aides" ขึ้น เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูสภาพทั้งทางกายและทางจิตใจของทหารเหล่านี้ โดยใช้วิธีการ นวด ดัด ดึง การออกกำลังกาย การทำงานต่าง ๆ ทำ และการสนทนาการ ในระยะนี้เองที่วิธีการบำบัดฟื้นฟูสภาพผู้บาดเจ็บหรือผู้พิการได้พัฒนาเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการให้บริการอย่างถูกต้อง และเป็นหลักวิชาการ มีการอบรมพัฒนาบุคคลากรเหล่านี้ให้มีความรู้พื้นฐานทางการแพทย์ และได้มีการค้นคว้าวิชาการด้านเหล่านี้อย่างกว้างขวาง เป็นผลให้เกิดการแยกแขนงวิชาออกเป็น 2 สาขา คือ กายภาพบำบัด หรือ Physical Therapy (PT) และกิจกรรมบำบัด หรือ Occupational Therapy (OT)

ในระยะแรก ยังไม่ได้ใช้คำว่า "Occupational Therapy" แต่ได้ใช้คำที่แตกต่างกันออกไป เช่น Ergo therapy, Moral treatment, Manual work, Invalid occupations ในที่สุด มีชาวอเมริกันชื่อ George Barton แห่งเมือง Clifton Springs (ค.ศ.1914) ได้เสนอให้ใช้ชื่อ "Occupational Therapy" แทนชื่อต่าง ๆ ดังกล่าว ซึ่งนับว่าเป็นชื่อที่เหมาะสมกับลักษณะงานที่ให้บริการ และได้ใช้ชื่อนี้กันอย่างแพร่หลายไปทั่วโลก ตราบจนถึงทุกวันนี้

การศึกษา

ปี 1908 ในสหรัฐอเมริกา ได้เปิดอบรมวิชาแก่บุคคลากรในโรงพยาบาล ให้มีความรู้เกี่ยวกับ "Occupation" เพื่อนำงานต่าง ๆ โดยเฉพาะงานฝีมือมาใช้รักษาผู้ป่วยทางจิต

ปี 1915 โรงเรียนแห่งแรกสำหรับนักกิจกรรมบำบัด ได้ก่อตั้งขึ้นที่เมือง Chicago โดย Mrs. Eleanor Clark Slagle โรงเรียนแห่งแรกนี้ชื่อว่า "Henry P. Favill School of Occupation" โปรแกรมการศึกษาในระยะแรกเน้นด้าน "การฝึกหัดนิสัยด้วยกิจกรรม" คือการใช้กิจกรรมที่มีเป้าหมาย (purposeful activity) มาเป็นสื่อในการรักษาผู้ป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ และนี่คือพื้นฐานสำคัญของทฤษฎีและการปฏิบัติของกิจกรรมบำบัดในปัจจุบัน

ปี 1930 โรงเรียนกิจกรรมบำบัดแห่งแรกในสหราชอาณาจักร ได้ก่อตั้งขึ้นในศูนย์บำบัดผู้ป่วยทางจิตประสาท และการศึกษาได้ขยายไปทั่วประเทศ ปัจจุบันนี้มีโรงเรียนกิจกรรมบำบัดทั้งหมด 14 แห่ง

ประวัติกำเนิดในประเทศไทย

งานทางกิจกรรมบำบัดในประเทศไทย เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับโรงพยาบาลสมเด็จพระยา โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฝน แสงสิงแก้ว ซึ่งเป็นผู้บัญญัติศัพท์ว่า "อาชีวบำบัด" ตามลักษณะงานที่นำมารักษาผู้ป่วยทางจิตในขณะนั้น เช่น งานอาชีพต่าง ๆ สำหรับบุคคลากรที่ทำงานทางด้านนี้ คือ ผู้มีความรู้ในด้านงานช่าง งานฝีมือ หรืองานด้านพลศึกษา

สำหรับการรักษาผู้ป่วยทางกาย ได้เริ่มขึ้นที่โรงพยาบาลศิริราช โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์เฟื่อง สัตย์สงวน ได้ก่อตั้งหน่วยอาชีวบำบัดขึ้น ในปี พ.ศ. 2508 เพื่อบำบัดและฟื้นฟูสภาพผู้ป่วยในแผนกศัลยกรรมกระดูก

ถึงแม้ว่างานทางด้านนี้จะเป็นที่รู้จักกันมานานแล้ว แต่ยังไม่มีการผลิตบุคคลากรทางด้านนี้อย่างจริงจัง ทั้ง ๆ ที่มีความต้องการในด้านบริการทางกิจกรรมบำบัดสูงมาก จนถึงปี พ.ศ. 2516 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ริเริ่มโครงการจัดตั้งสาขาวิชาอาชีวบำบัด เพื่อผลิตบุคคลากรทางด้านนี้ และเปิดรับนักศึกษารุ่นแรกในปี พ.ศ. 2523 นอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนชื่อจาก อาชีวบำบัด มาเป็นกิจกรรมบำบัด โดยมีฐานะเป็นภาควิชากิจกรรมบำบัด เป็นสาขาวิชาหนึ่งในคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และนับเป็นโรงเรียนกิจกรรมบำบัดแห่งแรกของประเทศไทยด้วย

เหตุที่ต้องเปลี่ยนชื่อ "อาชีวบำบัด" ไปเป็น "กิจกรรมบำบัด" เพื่อให้ตรงกับลักษณะงานที่ทำ คือ การบำบัดรักษาด้วยกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การออกกำลังกาย การเล่น การทำกิจวัตรประจำวัน และการทำงานต่าง ๆ โดยไม่ได้เน้นเฉพาะงานอาชีพเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

1. AJOT "The Philosophy of Occupational Therapy" Vol. 31, 639 - 642, 1977.
2. AJOT "Eleanor Clark Slagle, The Leader, The Woman" Vol. 31, 645 - 648, 1977.
3. AOTA "Occupational Therapy : 2001 A.D." 9 - 17, 1979.
4. Hopkins and Smith "Willard and Spackman's Occupational Therapy" 5th edition, Philadelphia, J.B. Lippincott Co., 1978 (pp. 3 - 23).
5. Macdonald "Occupational Therapy in Rehabilitation" London, Bailliere Tindall and Cox, 1960 (pp. 2 - 12).

6. คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ "ประวัติสังคมโรคจิตเวช" หน้า 1-5, 2525.
7. อรพรรณ วิญญาวรวัณ "*Concepts of Occupational Therapy in Psychosocial aspect*" เอกสารประกอบการบรรยาย แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 วิทยาลัยพยาบาลลำปาง พ.ศ. 2526.

A B S T R A C T

THE HISTORICAL EVOLUTION OF OCCUPATIONAL THERAPY

Orapunn Vinyuvat B.S. (Physical Therapy) M.O.T.*

The terms "Occupation" and "Occupational Therapy" are defined. The historical evolution of the profession "Occupational Therapy" is traced through the history of the use of "Occupation" for treatment from its ancient origins until the present time. The history of Occupational Therapy in Thailand, and the establishment of the first occupational Therapy school in Thailand are reviewed.

* Department of Occupational Therapy, Faculty of Associated Medical Sciences, Chiang Mai University.